

ни на всьому її передшкільному періоді життя. Такий Стандарт, націлений на результат без регламентації процесу його досягнення, може стати орієнтиром не тільки для працівників закладів дошкільної освіти, а й батьків, усіх причетних до розвитку й виховання дитини від народження до школи.

Розв'язання проблеми подолання усталених освітніх втрат у дошкільному віці є важливим для подальшого навчання дітей – майбутнього України.

1.3. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ВИМІРЮВАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ

Локшина О. І.

Chino and Winter-Ebmer (2004) у дослідженні втрат людського капіталу внаслідок війни виявили, що австрійські та німецькі діти, яким під час Другої світової війни виповнилося десять років, навчалися меншу кількість років у школі, аніж їхні ровесники з «невоєнних» країн, таких, як Швейцарія та Швеція. Пізніше ці вже дорослі люди зазнали втрати заробітку від 3% до 4% на рік приблизно через 40 років після війни, що пояснюється освітніми втратами, спричиненими військовим конфліктом. Lai and Thyne (2007) та Eder (2014) стверджують, що діти, які народилися або дорослішали під час війни в колишній Югославії, назавжди стали менш продуктивними [66].

Наслідки навчальних втрат під час пандемії COVID-19 розглядаються у двох взаємопов'язаних вимірах: наслідки для кожного окремого учня та для національної економіки. Доведено, що нерівний доступ до цифрових ресурсів під час онлайн-навчання поглиблює нерівність у знаннях і навичках всередині тієї самої когорти учнів. Окрім того, більші навчальні втрати спостерігаються в сільських місцевостях у школах, які гірше обладнані цифровими пристроями та мають гірший доступ до швидкісного інтернету. Групою ризику також визначено учнів із малозабезпечених сімей.

Сьогодні використовуються декілька підходів до оцінювання навчальних втрат. Один з них ґрунтується на Мінімальному рівні володіння навичками (МРВН) (Minimum proficiency level, MPL), який використовується в рамках Цілей сталого розвитку, зокрема для моніторингу прогресу у напрямі досягнення Цілі 4. «Забезпечити інклюзивну і справедливу якісну освіту та сприяти можливостям навчання впродовж життя для всіх» [69].

Йдеться про моніторинг завдання 4.1. «До 2030 року забезпечити, щоб всі дівчатка і хлопчики завершували здобуття безкоштовної, рівноправної і якісної початкової та середньої освіти, що дозволяє домогтися затребуваних і ефективних результатів навчання» за допомогою показника 4.1.1. «Частка дітей і молоді а) учнів 2 та 3 класів; б) випускників початкової школи; та с) випускників неповної середньої школи, які досягли мінімального рівня володіння навичками і) з читання та ii) з математики»¹.

МРВН трактується як еталон базових знань у певній предметній області, зокрема з математики, читання тощо, який вимірюється за допомогою оцінювання результатів навчання. Для забезпечення порівнянності в рамках методології оцінювання МРВН розроблено дескриптори з читання й математики для локальних, національних та міжнародних тестувань (табл. 1.1 і табл. 1.2) [135].

¹ 4.1.1. для України – це частка випускників закладів загальної середньої освіти поточного року, які досягли визначених рівнів навчальних досягнень з української мови <https://sdg.ukrstat.gov.ua/uk/4/>.

Таблиця 1.1

Мінімальний рівень володіння навичками з читання

Читання	
Освітній рівень	Дескриптор
2 клас	Учні читають і розуміють більшість написаних слів, зокрема знайомих, і виділяють наявну інформацію з речень
3 клас	Учні читають вголос написані слова точно і вільно. Вони розуміють загальний зміст речень і коротких текстів. Учні визначають тему тексту.
4–6 класи	Учні інтерпретують та пояснюють головні та другорядні ідеї в різних типах текстів. Вони встановлюють зв'язок між основними ідеями тексту та їхнім особистим досвідом і загальними знаннями.
8–9 класи	Учні встановлюють зв'язки між основними ідеями різних типів текстів та намірами автора. Вони розмірковують і роблять висновки на основі тексту.

Таблиця 1.2

Мінімальний рівень володіння навичками з математики

Математика	
Освітній рівень	Дескриптор
2–3 класи	Учні демонструють навички оперування числами, обчислень, розпізнавання форм та просторової орієнтації.
4–6 класи	Учні демонструють навички оперування числами, обчислень, базових вимірювань, читання, інтерпретації та побудови діаграм, просторової орієнтації і числових закономірностей
8–9 класи	Учні демонструють навички обчислень, розв'язування прикладних задач, зіставлення таблиць і діаграм та використання алгебраїчних представлень.

Підхід, який ґрунтується на співвідношенні шкільних років і навчального прогресу учнів, передбачає, що результати навчання, отримані за допомогою тестів/іспитів, відображаються в одиницях стандартного відхилення балів у відповідних популяціях учасників тестування. Приблизне емпіричне правило, виведене на основі порівняння результатів навчання за допомогою тестів, розроблених для відстеження успішності, полягає в тому, що учні в середньому засвоюють приблизно третину стандартного відхилення за навчальний рік. Відповідно, наприклад, втрата однієї третини навчального року відповідає приблизно 11% стандартного відхилення втрачених результатів тестування [109]. У середньому за літні місяці навчальні втрати школярів становлять приблизно 10% стандарту відхилення.

У Бельгії, де школи у 2020 р. були повністю або частково закриті на третину навчального року, результати стандартизованих тестів, проведених до і після початку пандемії, свідчать про втрати в 0,17 стандартного відхилення з математики та 0,19 стандартного відхилення з мови з більшими показниками у школах з високим відсотком неблагополучних учнів. У Великій Британії результати оцінювання восени 2020 р. продемонстрували втрату навичок читання, що дорівнює двом місяцям навчання, як серед учнів початкової, так і середньої школи. Дані про 8-тижневе закриття шкіл у Нідерландах свідчать про освітні втрати в еквіваленті 20% навчального року. В Італії результати порівняння досягнень учнів третього класу з математики, які постраждали від пандемії, порівняно з результатами попередньої когорти, засвідчили, що учні продемонстрували на 0,19 стандартного відхилення гірші результати з математики порівняно з «допандемійною» групою учнів [136].

Діагностика та компенсація освітніх втрат

Проекція наслідків освітніх втрат на перспективу засвідчує, що кожен додатковий рік навчання в середньому асоціюється зі збільшенням майбутніх заробітків. Psacharopoulos & Patrinos оцінюють таке збільшення у 8–9% (2018) [114], а Hanushek & Woessmann (2020) [110] – у 7.5–10%. Відповідно, втрата третини навчального року під час пандемії COVID-19 оцінюється в зменшенні заробітку вже дорослих учнів приблизно на 3%.

Людський капітал, тобто ресурси, пов'язані зі знаннями та навичками населення, є критично важливим компонентом економічного розвитку країни. Менш кваліфікована робоча сила знижує темпи економічного зростання країни та технологічний прогрес, і, відповідно, загальний добробут населення. Дослідники прогнозують, що втрата третини року ефективного навчання знизить ВВП країни в середньому на 1,5% до кінця століття [110].

Для моніторингу розвитку людського капіталу Angrist, Djankov, Goldberg & Patrinos запропонували використовувати показники академічних досягнень учнів, таких, як: Scholastic Achievement Tests (SATs), National Assessment of Educational Progress (NAEP), Programme for International Student Assessment (PISA), Trends in International Mathematics and Science Study (TIMSS) [65].

Оцінюючи навчальні втрати в Україні, Angrist, Djankov, Goldberg & Patrinos використали дані з бази даних Harmonized Learning Outcomes database. Науковці стверджують, що до пандемії COVID-19 та російського вторгнення Україна за результатами отриманих балів не поступалася своїм регіональним сусідам у Східній Європі, включно з Болгарією та Хорватією.

Тривале закриття шкіл погіршує ситуацію з навчанням в Україні. Через COVID-19 в Україні школи були закриті протягом 31 тижня, або близько 7,75 місяців. Навчальні втрати, пов'язані із закриттям шкіл такої тривалості, за оцінками, становлять близько 20 балів, виходячи з середніх показників ОЕСР щодо навчання за рік. Дослідники додають ще два місяці через повномасштабну війну рф проти України, що була розпочата 24 лютого 2022 р. Розрахунок засвідчує, що навчальні втрати в навчанні в Україні можуть становити понад один рік через поєднання тривалого закриття шкіл у зв'язку з пандемією та війною. Оцінки результатів навчання через таку тривалість закриття шкіл може знизитися з 481 до приблизно 451 бала в рамках досліджень якості навчальних досягнень учнів, що нижче, ніж у країнах Європи з найнижчими показниками – Молдові та Вірменії.

Значним може бути й довгостроковий ефект, оскільки майбутні втрати доходів цих учнів у дорослому віці можуть становити понад 10 % на рік у розрахунку на одного учня [66].

1.4. СТРАТЕГІЇ НА ЗАПОБІГАННЯ ТА МІНІМІЗАЦІЮ

НАСЛІДКІВ НАВЧАЛЬНИХ ВТРАТ

 Глушко О. З., Джурило А. П., Кравченко С. М.,
Локшина О. І., Максименко О. О., Шпарик О. М.

Проблема подолання навчальних втрат набуває пріоритетності з огляду на перспективи їх наслідків у майбутньому. Пропоновані міжнародною спільнотою стратегії орієнтовані не лише на відновлення навчальних втрат, а й на розв'язання структурних проблем освіти шляхом реформ з урахуванням реалій значних фіскальних обмежень протягом наступних років. Перелік стратегій охоплює, окрім навчального компоненту, шкільний клімат та підтримку кожного школяра. Це може бути інтенсивна підтримка для компенсації втраченої освіти, відновлення фізичного та психічного здоров'я, соціального розвитку школярів [108].